

Texturní vlastnosti potravin

HABILITAČNÍ PŘEDNÁŠKA

Šárka Nedomová

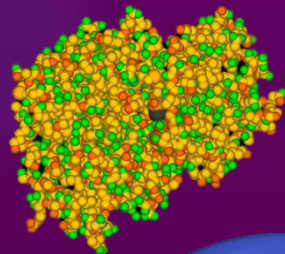
Definice textury potravin

„mechanické, geometrické a povrchové
vlastnosti výrobku, vnímatelné
prostřednictvím mechanických,
dotykových, případně zrakových
a sluchových receptorů“

(ČSN ISO 11036, 1997)

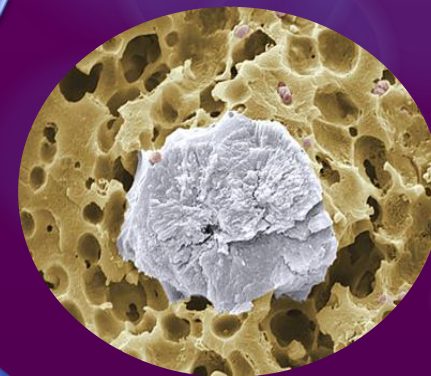
Textura potravin

= způsob uspořádání strukturních komponent potraviny

Chemické složení

Mikro-
struktura

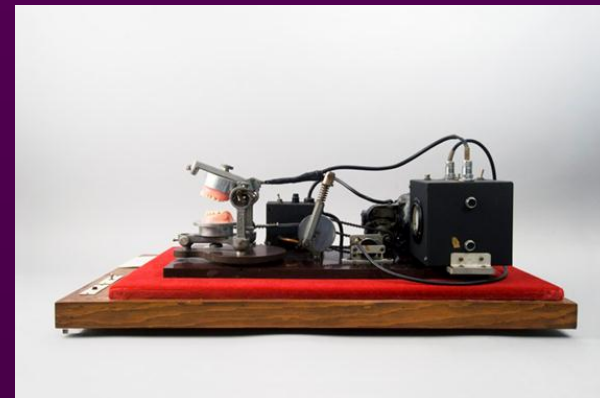

Makro-
struktura

Historie zkoumání textury

- první vědecké práce publikovány koncem 19. a začátkem 20. století
- jednoduché testovací přístroje pro testování vad potravin
- 1951 Bernard E. Proctor „*denture tenderometer*“

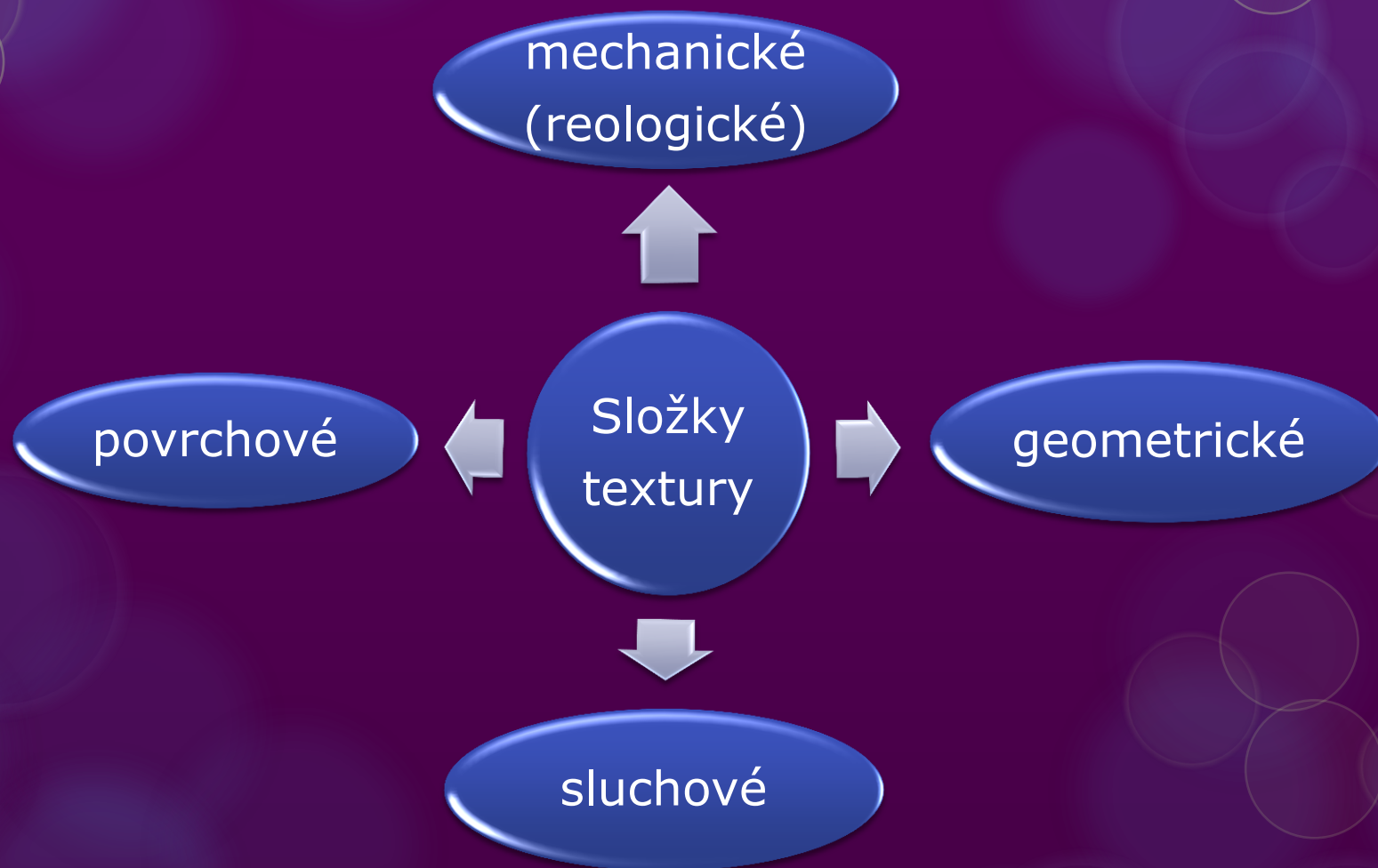
Důvody pro sledování texturních vlastností potravin:

- spotřebitelský faktor kvality
- stanovení vlastností při uskladnění
- zhodnocení odolnosti produktů proti mechanickým účinkům
- poznání mechanického chování potravin při konzumaci
- technologie výroby – mísení, čerpání, hnětení

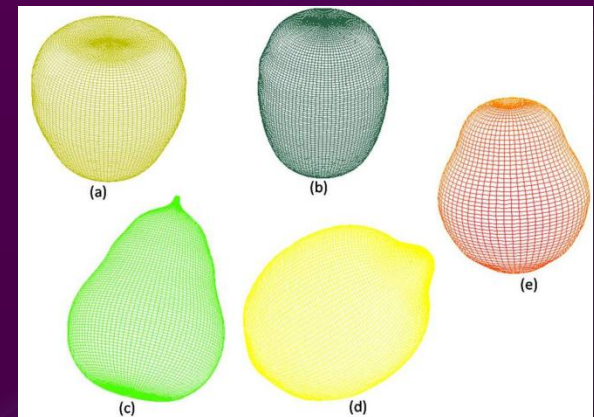
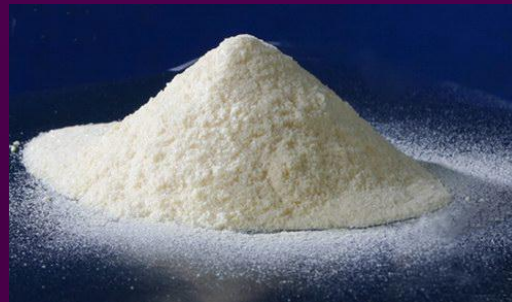
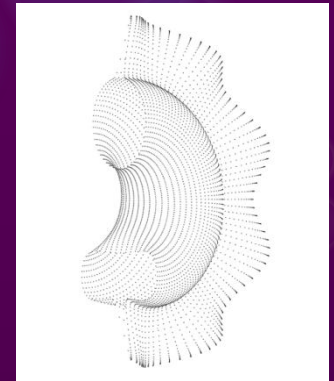

Složky texturních vlastností potravin

A. Geometrické složky

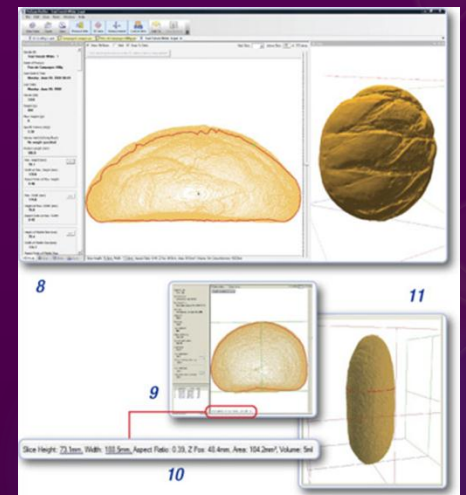
- vztahují se k rozměru, tvaru a uspořádání částic výrobku
- vnímány zrakem nebo v ústech
- např. velikost a tvar částic, homogennost potravin

Stanovení geometrických složek textury

Laserový
3-rozměrný
scaner
pro měření
objemu pečiva

B. Povrchové složky

- vztahují se na počítky vyvolávané vlhkostí a/nebo obsahem tuku
- např. přilnavost, vlhkost, tučnost, hladkost povrchu
- v ústech se povrchové vlastnosti vztahují na způsob, jakým jsou určité složky uvolňovány

C. Reologické složky (mechanické)

- vztahují se k reakci potravin na namáhání působením vnějších sil (deformace, napětí, soudržnost, viskozita)

Hodnotí se:

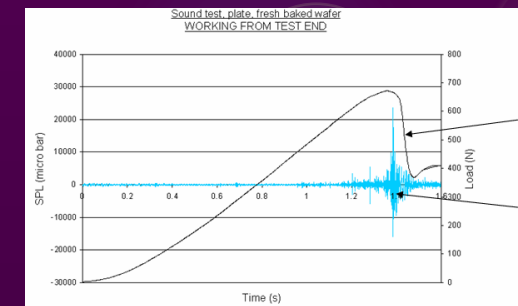
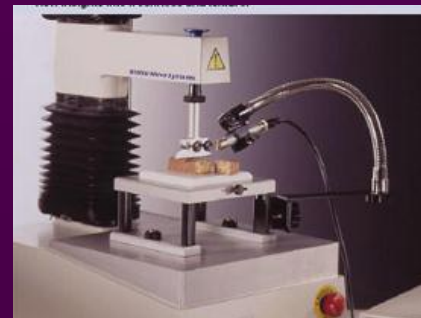
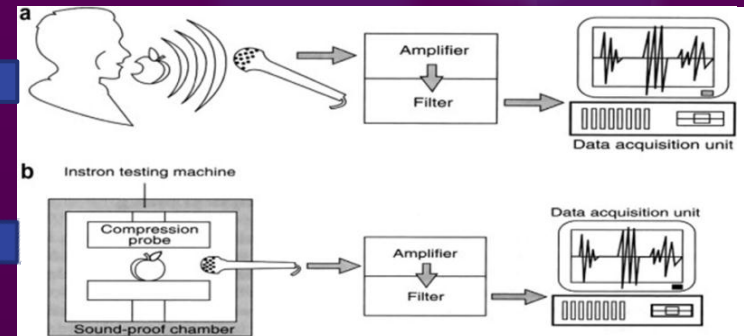
- při manipulaci s potravinami – krájení, roztírání, dotyk prsty
- při konzumaci – žvýkání, mezi jazykem a patrem, polykání

Winner 2006
Institution of
Mechanical Engineers

D. Sluchové složky

- nové metody
- zvuk při ukousnutí potraviny udává křupavost (čerstvost potraviny)
- důležité pro celkový požitek při konzumaci

Různá míra významnosti texturních charakteristik

Vedlejší

- pokud má zanedbatelný podíl

! Důležitá !

- pokud se podílí významně na celkové kvalitě

!!! Kritická !!!

- pokud je hlavní charakteristikou

Dělení textury potravin z hlediska původu

Přirozená
- nelze ji příliš ovlivnit

Modifikovaná
- lze ji ovlivnit
(např. tepelnou úpravou)

Syntetická
- imitace textur

Přímé metody hodnocení texturních vlastností potravin

**Senzorické
hodnocení
textury
potravin**

Hodnocení
textury potravin

**Instrumentální
měření
textury
potravin**

Senzorické hodnocení textury potravin

- primární hodnocení textury, nezastupitelné

+

Komplexní

Bez přístrojů, jen s pomocí smyslů

Hodnocení pohledem, pohmatem, v ústech

-

Subjektivní

Dostatečný počet hodnotitelů

Senzorická laboratoř

Instrumentální měření textury

- sekundární hodnocení textury

+

Rychlé

Objektivní

Dobrá
opakovatelnost

-

Nutná kalibrace

Nutná definice mezních
hodnot přijatelnosti

Neschopnost stanovit
komplexní vlastnosti

Rozdělení instrumentálních metod

základní

- stanovení reolog. veličin (např. viskozita), nízká korelace se senzoričkou

empirické

- stanovení mechan. veličiny (síla, rychlost deformace), dobrá korelace se senzoričkou

imitativní

- měření mechanických veličin za podmínek imitujících namáhání vzorku při konzumaci, manipulaci – TPA

ANALYZÁTOR TEXTURY

Pohyblivé
rameno s
tenzometrem

umožňuje

deformaci
materiálu v tahu
nebo v tlaku

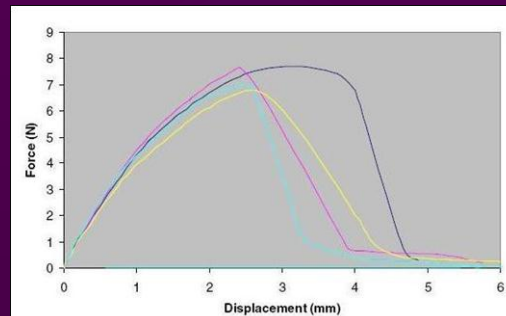
pomocí

různých
nástavců a sond

Měřené veličiny

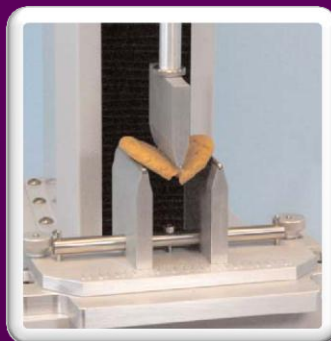
- Síla při určité deformaci
- Pozice sondy po určité době
- Čas
- Síla nebo deformace v lokálním maximu

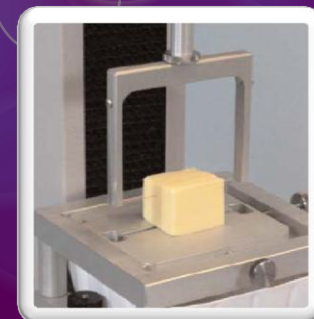
Způsoby deformace vzorku

Stlačování

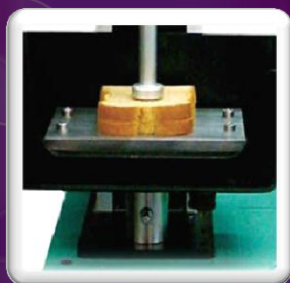
Krájení

Smýkání

Extruze

Vtlačování
(penetrace)

Ohýbání

Natahování

Volba vhodné metodiky

! zásadní !

Výběr druhu testu

Destruktivní nebo nedestruktivní zkouška

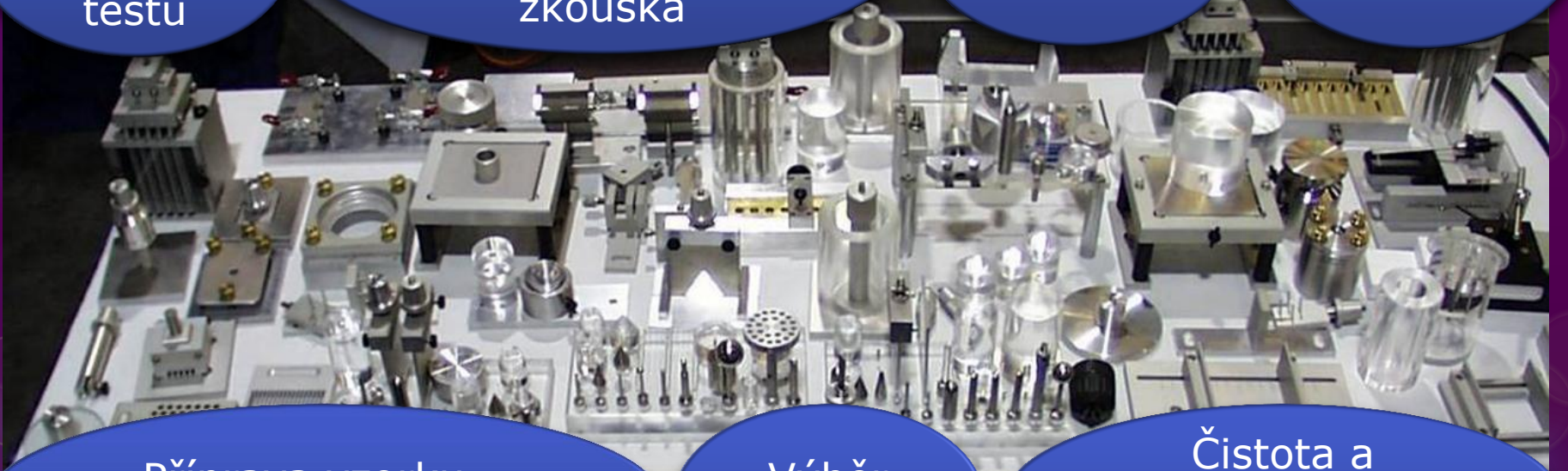
Citlivost přístroje

Teplota měření

Příprava vzorku – homogennost, počet

Výběr sondy

Čistota a neporušenost sondy

Penetrometrické metody

- nejstarší a nejdéle používaná skupina přístrojů
- eliminuje nehomogennost vzorku
- Princip: pronikání sondy různého tvaru

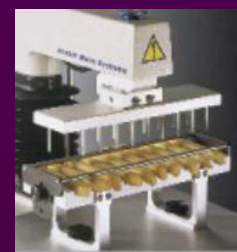
Válce
Stanovení tvrdosti

Kužel
Roztírání pomazánek

Koule
Imitace vtláčování palce

Sledování texturních vlastností hrášku

- textura hrášku je kritická pro jakost finálního produktu

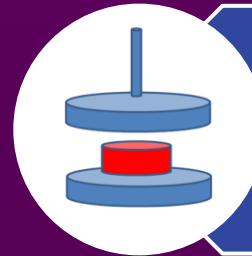
Využití:

- pro určení správného data sklizně – texturometr v autě, kontrola přímo na poli
- pro určení délky a podmínek vaření u sterilovaného hrášku

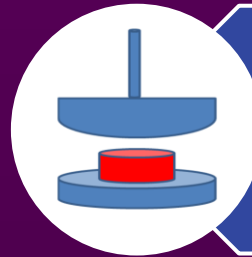

Mechanické stlačování

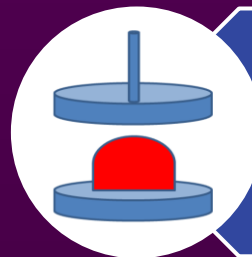
- Princip:
stlačování vzorku
různými sondami
- Použití: maso
pečivo

Plochý píst, který stlačí
plochý povrch vzorku

Zakřivený píst, který
stlačí plochý povrch

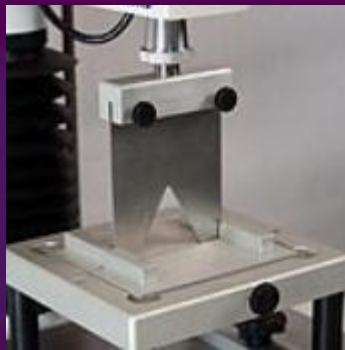

Plochý píst, který stlačí
zakřivený povrch

Střihové a řezací testy

Warner-Bratzler

- nůž různého tvaru
- Použití: maso

Kramerova cela

- hodnocení drobných potravin
- 10 nožů
- stlačení, stříh a protlačování
- Použití:
  - vařené těstoviny
  - zelenina
  - cereálie

Sledování texturních vlastností brusinek

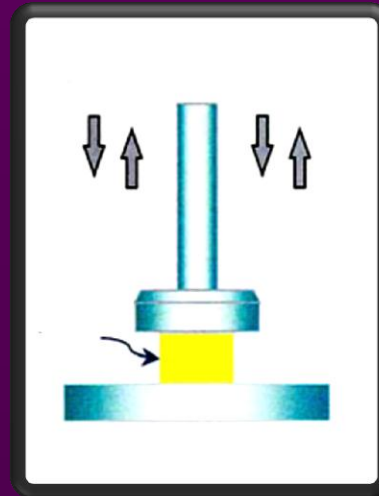

- Co s konkrétní surovinou? Zpracování na šťávu nebo sušit?
- stanovení textury čerstvých brusinek Kramerovou celou
- + jednoduchost, rychlost než složité analýzy

Texturní profilová analýza (TPA)

- často používaná metoda
- imitativní metoda simulující žvýkání
- Princip:
opakované stlačení vzorku ve dvou cyklech

1. stlačení vzorku nad 80%

Návrat desky

Prodleva

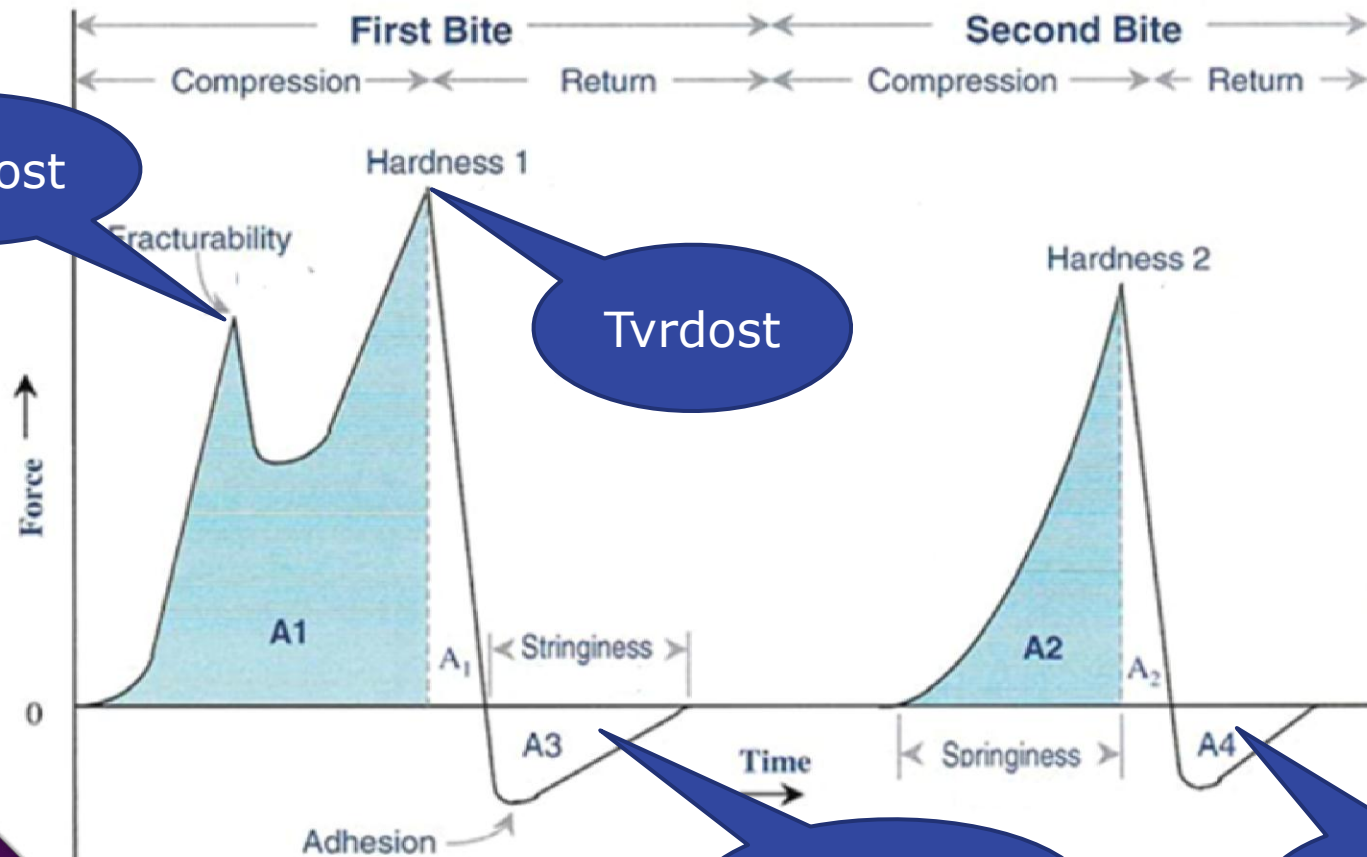

2. stlačení

Návrat desky

Texture Profile Analysis (TPA)

Křehkost

Tvrđost

Přilnavost

Pružnost

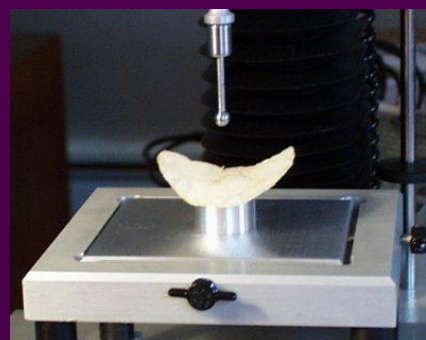
Tahové testy

- stanovení pevnosti v tahu
- Použití:
  - pevnost těstovin
  - tažnost tavených sýrů
  - plátkované potraviny

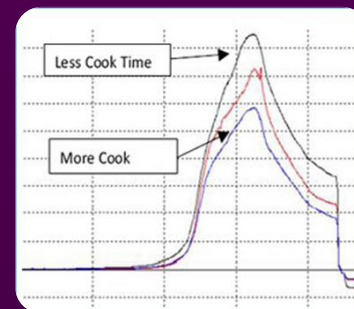
Další aplikace:

- tažnost tortill
- křehkost extrudovaných chlebů
- stanovení pevnosti špaget
- tvrdost konzervovaných fazolí
- brambory – varné typy
- sledování přítomnosti zbytků pecek v sušených datlích
- chipsy

Další aplikace:

- pevnost sklizených malin
- konzervace broskví
- nerozvařenost rajčat
- textura vařené rýže
- křehkost – chřest
- zralost sýrů
- křehkost tyčinek

Další aplikace:

- tvrdost potravin v obalu
- otvírání obalů na potraviny – odtržení víčka, pevnost sváru, odolnost proti propíchnutí
- křehkost oplatků
- textura masných výrobků
- pružnost surimi tyčinek
- mnoho dalších...

Závěrem...

Texturní vlastnosti jsou
důležitým faktorem kvality potravin
a mohou rozhodnout

o nepřijetí potraviny spotřebitelem už při nákupu
nebo následně při konzumaci

Děkuji za pozornost